

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

Ανταποκρινόμενο στις νομικές δεσμεύσεις που τίθενται στις κυβερνήσεις από τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα, το ΥΠΠ, με το παρόν έγγραφο πολιτικής, δηλώνει τη δέσμευσή του να διασφαλίζει την πρόσβαση παιδιών και νέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση¹. Το παρόν κείμενο πολιτικής έχει στόχο να πλαισιώσει κάθε ενέργεια και δράση που εμπίπτει στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου και άπτεται του θέματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των μαθητών/μαθητριών. Σκοπός του κειμένου πολιτικής είναι να αξιοποιείται ως πλαίσιο αναφοράς στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/μαθητριών καθώς και στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας και σεξουαλικής παρενόχλησης.

Το κείμενο πολιτικής περιλαμβάνει: 1) τον ορισμό και αναγκαιότητα ολιστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, 2) το θεσμικό πλαίσιο που στηρίζει την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και 3) την πολιτική του ΥΠΠ σε σχέση με την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

1. Ορισμός και αναγκαιότητα ολιστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές της *Παγκόσμιας και Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Στρατηγικής για τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας* (σελ. 20)², «σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ορίζεται ως η μάθηση σε σχέση με τις γνωστικές, συναισθηματικές, κοινωνικές, διαδραστικές και σωματικές πτυχές της σεξουαλικότητας. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ξεκινά νωρίς κατά την παιδική ηλικία και συνεχίζει στην εφηβική και ενήλικη ζωή. Για τα παιδιά και τους νέους, έχει στόχο την υποστήριξη και προστασία της σεξουαλικής τους ανάπτυξης. Σταδιακά ενισχύει και ενδυναμώνει τα παιδιά και νέους με πληροφορίες, δεξιότητες και θετικές αξίες ώστε να κατανοούν και να χαίρονται τη σεξουαλικότητά³ τους, να βιώνουν με υπευθυνότητα και ασφάλεια τις διαπροσωπικές σχέσεις και φιλίες τους και να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δική τους σεξουαλική υγεία και ευημερία αλλά και για των άλλων. Καθιστά τα παιδιά και τους νέους ικανούς να ενισχύσουν την ποιότητα της ζωής τους και να συνεισφέρουν σε μια σπλαχνική και δίκαιη κοινωνία. Όλα τα παιδιά και οι νέοι έχουν το δικαίωμα στην πρόσβαση σε σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατάλληλη για την ηλικία τους». Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας τονίζει πως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση βασίζεται στα παγκόσμια αναγνωρισμένα

¹World Health Organization (2015) "Sexual Health, Human Rights and the Law", WHO, Switzerland (available at http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/175556/1/9789241564984_eng.pdf?ua=1)

²WHO-Europe and Federal Centre for Health Education BZgA, (2010). *Standards for sexuality in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*. Cologne: WHO Europe and Federal Centre for Health Education BZgA.

³Η σεξουαλικότητα ορίζεται ως «ένα φυσικό μέρος της ανθρώπινης ανάπτυξης μέσω κάθε φάσης της ζωής, το οποίο περιλαμβάνει σωματικά, ψυχολογικά και κοινωνικά στοιχεία» (WHO Regional Office for Europe (1999/2001), p. 13 <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/108284/1/E68459.pdf>).

ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικά στο δικαίωμα της ενημέρωσης, η οποία αποτελεί προϋπόθεση της πρόληψης σε σχέση με θέματα υγείας.

Ο όρος ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αναφέρεται σε προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης τα οποία περιλαμβάνουν «τόσο την αποχή από τη σεξουαλική ζωή ως μια επιλογή, όσο και την αντισύλληψη και τις ασφαλείς σεξουαλικές συμπεριφορές, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο προσωπικής και σεξουαλικής ανάπτυξης, σεξουαλικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος στην εκπαίδευση» (σελ. 1)⁴. Η ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση βασίζεται σε μια ευρεία κατανόηση της σεξουαλικότητας, που δεν εστιάζει αποκλειστικά σε βιολογικές πτυχές αλλά τονίζει ότι σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σημαίνει μάθηση για τις γνωστικές, συναισθηματικές, κοινωνικές, διαδραστικές αλλά και σωματικές πτυχές της σεξουαλικότητας.

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση καθιστά τα παιδιά και τους νέους ικανούς να αντιστέκονται στην πρόωρη έναρξη σεξουαλικής δραστηριότητας ή/και στην επίδειξη σεξουαλικής συμπεριφοράς υψηλού κινδύνου ώστε να κάνουν συνειδητοποιημένες επιλογές οι οποίες ενισχύουν την ποιότητα ζωής τους και συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας κοινωνίας που εδράζεται στις αξίες της αγάπης, της αλληλεγγύης, του σεβασμού και της υπευθυνότητας. Προσεγγίζοντας τη σεξουαλικότητα εντός του πλαισίου της σωματικής, γνωστικής, συναισθηματικής, ηθικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης, η ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εφοδιάζει τα παιδιά και τους νέους με τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις και αξίες που απαιτούνται για να είναι σε θέση να παίρνουν πληροφορημένες και υπεύθυνες αποφάσεις, να προστατεύονται από σεξουαλική βία/εξαναγκασμό και να αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις αμοιβαίου σεβασμού. Τα σχολεία αποτελούν σημαντικά πλαίσια για παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αποφυγή επικίνδυνων σεξουαλικών συμπεριφορών και προώθηση της υγιούς σεξουαλικής συμπεριφοράς⁵.

Η αναγκαιότητα για σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι κοινά αποδεκτή, με τη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να την έχουν καταστήσει ως υποχρεωτικό μάθημα στα σχολεία τους. Η ορθή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν οδηγεί σε πρόωρη έναρξη σεξουαλικών σχέσεων, δεν οδηγεί σε πιο συχνές σεξουαλικές επαφές ούτε αυξάνει τον αριθμό των σεξουαλικών συντρόφων των νέων ατόμων⁶. Αντίθετα, αναγνωρίζεται η σχέση ανάμεσα σε μια ελλειμματική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και την

⁴ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/250824/Frequently-asked-questions_15_05_2014.pdf

⁵ Centers of Disease Control and Prevention, USA. 2010. Bringing High-Quality HIV and STD Prevention to Youth in Schools. Atlanta, GA: CDC's Division of Adolescent and School Health. http://www.cdc.gov/healthyyouth/about/pdf/hivstd_prevention.pdf

UNAIDS (The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS). 1997. Impact of HIV and Sexual Health Education on the Sexual Behaviour of Young People: A Review Update. Geneva: UNAIDS.

WHO-Europe and Federal Centre for Health Education BZgA, (2010). *Standards for sexuality in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*. Cologne: WHO Europe and Federal Centre for Health Education BZgA.

⁶ UNESCO (2009) International Technical Guidance on Sexuality Education: An evidence-informed approach for schools, teachers and health educators, Volume 1, Paris (http://data.unaids.org/pub/ExternalDocument/2009/20091210_international_guidance_sexuality_education_vol_1_en.pdf)

και http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/250824/Frequently-asked-questions_15_05_2014.pdf

επικράτηση της εφηβικής εγκυμοσύνης, του HIV/AIDS και των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων (ΣΜΝ)⁷, καθώς ένας από τους κυριότερους παράγοντες στους οποίους οφείλονται οι ακούσιες εφηβικές εγκυμοσύνες οφείλονται είναι η ελλειμματική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση⁸.

2. Θεσμικό Πλαίσιο που στηρίζει την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει κυρώσει σωρεία διεθνών και ευρωπαϊκών Συνθηκών, Συμφωνιών και Συμβάσεων, οι οποίες στηρίζουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ως δικαίωμα των παιδιών και νέων, με κυριότερες τις ακόλουθες:

- **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁹:** Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στην Ενημέρωση (Άρθρο17), στην Υγεία (Άρθρο 24(1) και στην Προστασία από κάθε Μορφής Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και Βίας (Άρθρο 34).
- **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση-Σύμβαση Λανζαρότε¹⁰:** Η σύμβαση αποτελεί την πλέον εξειδικευμένη και ολοκληρωμένη Πράξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε ό,τι αφορά την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση, καθώς υλοποιεί τη δέσμευση των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, “να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για την εξάλειψη κάθε μορφής βίας κατά των παιδιών [...] (και να) επεξεργαστούν μέτρα για τον τερματισμό της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών περιλαμβανομένων νομικών εργαλείων”.
- **Έκθεση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σχετικά με την σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και τα συναφή δικαιώματα 2013/2040(INI)¹¹:** Με το ψήφισμα της Έκθεσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «καλεί τα κράτη μέλη να καταστήσουν υποχρεωτικό το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής για όλους τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και να εξασφαλίσουν

⁷ <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/CostingStudy.pdf>

⁸ Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs Gender Equality: *Policies for Sexuality Education in the European Union* http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/462515/IPOL-FEMM_NT%282013%29462515_EN.pdf

⁹ *Convention on the Rights of the Child*: Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>

¹⁰ Council of Europe Convention on Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse-Lanzarote Convention http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/default_en.asp

¹¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Έκθεση σχετικά με την σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και τα συναφή δικαιώματα 2013/2040(INI), Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων, 26 Σεπτεμβρίου 2013 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0306+0+DOC+XML+V0//EL#title5>

επαρκή χρόνο για το μάθημα αυτό στα σχολικά προγράμματα· επισημαίνει τη σημασία της τακτικής επανεξέτασης και επικαιροποίησης της διδασκαλίας του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής και της απόδοσης ιδιαίτερης έμφασης στα ζητήματα σεβασμού των γυναικών και ισότητας των φύλων (43)» και «τονίζει ότι η σεξουαλική αγωγή πρέπει να σχεδιάζεται και να εκτελείται με ολιστικό, βασιζόμενο σε δικαιώματα και θετικό τρόπο που θα δίνει έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής και θα περιλαμβάνει τόσο τις ψυχοκοινωνικές όσο και τις βιοϊατρικές πτυχές της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και των συναφών δικαιωμάτων· υπογραμμίζει ότι η σεξουαλική αγωγή πρέπει να παρέχεται σε ασφαλή ατμόσφαιρα χωρίς ταμπού, η οποία θα επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών (44)».

- **Σύσταση CM/Rec(2010)5 της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης¹²**: Η συμπερίληψη θεμάτων σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου στη σεξουαλική αγωγή και εκπαίδευση αποτελεί εφαρμογή των υποχρεώσεων της Κύπρου έναντι της Σύστασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για μέτρα για την καταπολέμηση διακρίσεων βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας του κοινωνικού φύλου, «Σύσταση CM/Rec(2010)5 της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης περί μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου», η οποία συμφωνήθηκε ως αποτέλεσμα των ανησυχητικών επιπέδων των διακρίσεων εναντίον των λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφισεξουαλικών και διαφυλικών ατόμων.
- **Σύμβαση για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Βίας κατά των Γυναικών¹³**: Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών του ΟΗΕ κάνει συγκεκριμένες συστάσεις σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, τονίζοντας την έντονη ανάγκη να διασφαλιστεί μια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση απαλλαγμένη από διακρίσεις και στερεότυπα και η οποία θα προωθή τις αξίες της ισότητας των φύλων.
- **European Social Charter¹⁴**: Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης δίνει συγκεκριμένες συστάσεις σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Το Άρθρο 11 υποχρεώνει τα Συμβαλλόμενα Μέρη «να λαμβάνουν είτε απευθείας είτε με τη συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών οργανώσεων, κατάλληλα μέτρα που, ανάμεσα σε άλλα, να «προβλέπουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διαφώτισης σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της υγείας και την ανάπτυξη της συναισθησης ατομικής ευθύνης στον τομέα της υγείας».

¹² Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers' Deputies) <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1606669>

¹³ Convention on the Elimination of All Forms of Violence Against Women-CEDAW <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

¹⁴ <http://www.coe.int/T/DGHL/Monitoring/SocialCharter/καίfile:///C:/Users/nap092/Downloads/EUROPEANSOCIALCHARTER.pdf>

Η πληροφόρηση για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θεωρείται ως ένας τρόπος για την προώθηση της υγείας των νέων, και ως εκ τούτου, η μη ενασχόληση με αυτό το θέμα από τα κράτη μέλη μπορεί να θεωρηθεί ως παραβίαση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη¹⁵.

- **Σημείωμα για την Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Δικαιώματα των Γυναικών και την Ισότητα Φύλου (Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Τμήμα Πολιτικής Γ: Δικαιώματα των Πολιτών και Συνταγματικές Υποθέσεις) «Πολιτικές για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση»¹⁶:** Γίνεται ανάλυση των υφιστάμενων δεδομένων και των πολιτικών που αφορούν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα 24 κράτη μέλη. Στο σημείωμα τονίζεται ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση υποστηρίζεται από το Άρθρο 168 της *Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δημόσια Υγεία*¹⁷.
- **Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011¹⁸:** Οδηγία σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Επιπρόσθετα, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση υποστηρίζεται από τις θέσεις που εκφράζονται στο *Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα*¹⁹, στο *Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη*²⁰, στη *Διακήρυξη του Πεκίνου*²¹, καθώς και από εθνικές νομοθεσίες στις οποίες γίνεται αναφορά για τις υποχρεώσεις του ΥΠΠ για εκπαίδευση και ενημέρωση εκπαιδευτικών και μαθητών, όπως οι *Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη Και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004*²², ο *Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της*

¹⁵Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs Gender Equality: *Policies for Sexuality Education in the European Union* http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/462515/IPOL-FEMM_NT%282013%29462515_EN.pdf

¹⁶Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs Gender Equality: *Policies for Sexuality Education in the European Union* http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/462515/IPOL-FEMM_NT%282013%29462515_EN.pdf

¹⁷<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>

¹⁸http://www.moec.gov.cy/dde/nomothesia/via_oikogeneia/odigia_2011_92_ee_sexoualiki_ka_kopoiisi_paidion.pdf

¹⁹Covenant on Economic, Social and Cultural Rights- CESCR <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

²⁰ICPD Programme of Action <http://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action>

²¹Beijing Declaration <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm>

²²[http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/0/A04C6837DF68968CC22575CB0042E60C/\\$file/%CE%9F%CE%B9%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%AF%20%CE%92%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1%20\(%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%CE%98%CF%85%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD\)%20%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CE%B9%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202000%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202004%20.pdf](http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/0/A04C6837DF68968CC22575CB0042E60C/$file/%CE%9F%CE%B9%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%AF%20%CE%92%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1%20(%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%CE%98%CF%85%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD)%20%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CE%B9%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202000%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202004%20.pdf)

Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 (91(I)/2014)²³ και ο Ποινικός Κώδικας, όπου συμπεριλαμβάνεται η «υποκίνηση βίας ή μίσους λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου» (άρθρο 99^A)²⁴.

Τέλος, το ΥΠΠ καλείται να δώσει αναφορά σε διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά σώματα για τις δράσεις του σχετικά με την τήρηση των δεσμεύσεων του προς τις προαναφερθείσες διεθνείς και άλλες συμβάσεις, οι οποίες στηρίζουν την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, όπως:

- Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ²⁵
- Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού²⁶
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)²⁷
- Επιτροπή Παιδείας της Βουλής
- Επιτροπή Υγείας της Βουλής
- Επίτροπος Διοικήσεως²⁸
- Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Παιδιού²⁹.

3. Πολιτική του ΥΠΠ σε σχέση με την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, ανταποκρινόμενο στις προαναφερθείσες διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές Συνθήκες, Συμφωνίες και Συμβάσεις, **δεσμεύεται να παρέχει ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σε όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες σε σχολεία Δημοτικής, Μέσης και Μέσης/Τεχνικής εκπαίδευσης.** Συγκεκριμένα, η πολιτική του ΥΠΠ σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση καθορίζεται μέσα από α) το Πρόγραμμα Σπουδών Αγωγής Υγείας (ΠΣΑΥ) β) την αντιρατσιστική πολιτική «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών» και γ) την πολιτική σε σχέση με τη διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης στα σχολεία. Σημειώνεται ότι η πολιτική του ΥΠΠ μέσω του ΠΣΑΥ και της αντιρατσιστικής πολιτικής λειτουργεί με σκοπό την πρόληψη, ενώ η πολιτική σε σχέση με τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης λειτουργεί με σκοπό την αντιμετώπιση.

²³ http://www.cylaw.org/nomoi/arith/2014_1_91.pdf

²⁴ Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος (ΚΕΦ.154) (http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/0_154/full.html).

²⁵ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx>

²⁶ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>

²⁷ European Commission against Racism and Intolerance
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp

²⁸ Τοποθέτηση Αρχής κατά των Διακρίσεων σε σχέση με κύρια ζητήματα που άπτονται των διακρίσεων στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου, Αρ. Φακ.: ΤΟΠ ΑΚΡ 1/2015, 4 Ιουνίου 2015 και Έκθεση της Αρχής κατά των Διακρίσεων για την ομοφοβία στην Εκπαίδευση και το χειρισμό ομοφοβικών περιστατικών, Αρ. Φακ.: ΑΚΡ 63/2011, ΑΚΡ 131/2011, <http://www.ombudsman.gov.cy/>

²⁹ Επίτροπος Δικαιωμάτων του Παιδιού: Ετήσια Έκθεση 2013
[http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/DC93EAB854C6E105C2257CEE0026F2D2/\\$file/CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1%20%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7%202013.pdf](http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/DC93EAB854C6E105C2257CEE0026F2D2/$file/CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1%20%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7%202013.pdf)

α) Πρόγραμμα Σπουδών Αγωγής Υγείας (ΠΣΑΥ): Το ΥΠΠ έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες στο θέμα της ολιστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας³⁰ μέσα από την εισαγωγή του ΠΣΑΥ το 2011. Τα θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο ΠΣΑΥ περιλαμβάνονται κυρίως στη θεματική υποενότητα 3.1: *Οικογενειακός Προγραμματισμός, Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία*. Η υποενότητα περιλαμβάνει θέματα που αναφέρονται άμεσα σε μια ολιστική κατανόηση της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας όπως το εθνικό και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, τα στερεότυπα, η ενδοοικογενειακή βία, η επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά, η ομοφοβία, ο ρόλος της θρησκείας και των ΜΜΕ κλπ. Οι θεματικές αυτές προσεγγίζονται σε σχέση με τον ρόλο της πίεσης των φίλων, των αξιών ζωής, των στερεοτύπων φύλου, της αυτοπεποίθησης, της ασφάλειας, των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων καθώς και της κατάχρησης ουσιών. Η υποενότητα 3.1 του ΠΣΑΥ δεν προσεγγίζεται ανεξάρτητα αλλά προσφέρεται η δυνατότητα για συσχετίσεις με άλλες θεματικές ενότητες του ΠΣΑΥ αλλά και άλλων γνωστικών αντικειμένων, ώστε να διασφαλίζεται η ολιστική διαπραγμάτευση των θεμάτων σεξουαλικής υγείας. Επομένως, οι μαθητές και μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν ότι η σεξουαλικότητα και η σεξουαλική συμπεριφορά σχετίζονται με τη ζωή τους ευρύτερα, τις ζωές των άλλων και της κοινωνίας ως σύνολο³¹.

Στο Δημοτικό, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση προσεγγίζεται ως τμήμα του ευρύτερου συνόλου εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στο πλαίσιο της Αγωγής υγείας, όπου κύριος σκοπός είναι η προαγωγή της υγείας των μαθητών/τριών ολιστικά (σωματική, ψυχική και κοινωνική πτυχή της υγείας) ως προσωπικό και κοινωνικό εφόδιο για «καλή ζωή» (Αναλυτικά Προγράμματα, τόμος Α', σ. 274). Παράλληλα, το ΠΣΑΥ δεν επιδιώκει να καλύψει μόνο τη διδακτική διαδικασία εντός της τάξης αλλά και να λειτουργήσει ώστε οι μαθητές να διαβιούν και να λειτουργούν σε ένα περιβάλλον που προάγει την υιοθέτηση υγιών επιλογών ζωής. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όλα τα σχολεία ενθαρρύνονται, από το 2009 σε ετήσια βάση, να αναπτύξουν Σχέδιο Δράσης Αγωγής Υγείας και Πρόληψης της Παραβατικότητας (dde2922) με στόχο την ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων στη σχολική μονάδα για έγκαιρη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και ιδιαίτερα της παραβατικότητας και διαμόρφωση περιβάλλοντος ασφάλειας, ανεκτικότητας, συνεργασίας.

Στη Μέση εκπαίδευση η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση πραγματοποιείται μέσα από τα μαθήματα Οικιακής Οικονομίας στο Γυμνάσιο και Οικογενειακής Αγωγής στο Λύκειο. Η συγγραφή του υλικού βασίστηκε στην προσέγγιση της περιεκτικής (και σε πολλές ενότητες ολιστικής) σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και επιτυγχάνει ισορροπία μεταξύ της απόκτησης στάσεων, δεξιοτήτων και γνώσεων.

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, που συμπεριλαμβάνεται στα πλαίσια της Αγωγής Υγείας μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη και αντιμετώπιση

³⁰WHO-Europe and Federal Centre for Health Education BZgA, (2010). *Standards for sexuality in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*. Cologne: WHO Europe and Federal Centre for Health Education BZgA <http://www.bzga-whocc.de/?uid=072bde22237db64297daf76b7cb998f0&id=Seite4486>

³¹Ioannou, Kouta, Constantinidou, Ellina (2014) Sexuality Education as a Collective Responsibility: Health Education Curriculum in Cyprus, *Sex Education Journal*.

προβλημάτων όπως οι μορφές σεξουαλικής βίας, ο εκφοβισμός, η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη στην εφηβεία, η ομοφοβία, η επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά, το HIV/AIDS και υπόλοιπα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, η αναπαραγωγή και διαιώνιση στερεοτύπων των φύλων, η βία κατά των γυναικών, ο στιγματισμός και οι διακρίσεις εις βάρος περιθωριοποιημένων ομάδων και άλλα.

Με βάση τη μεθοδολογική προσέγγιση της Αγωγής Υγείας, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην κυπριακή εκπαίδευση προσεγγίζεται με τρόπο ώστε κάθε μαθητής και μαθήτρια, από οποιοδήποτε υπόβαθρο και αν προέρχεται, να μη νιώσει προσβολή, αποκλεισμό ή άβολα συναισθήματα κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Αντίθετα κάθε μαθητής και μαθήτρια ενδυναμώνεται μέσα από το δικό του πολιτισμικό και ηθικό πλαίσιο ώστε να αποκτά ικανότητες και να υιοθετεί στάσεις, αξίες και συμπεριφορές που να ενισχύουν την αντίσταση του ατόμου στην πρόωγη έναρξη σεξουαλικής δραστηριότητας ή/και στην επίδειξη σεξουαλικής συμπεριφοράς υψηλού κινδύνου.

Οι δείκτες επιτυχίας της για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο ΠΣΑΥ επιδιώκουν την προώθηση της κριτικής κοινωνικής συνείδησης των διαφορετικών οπτικών σε θέματα σεξουαλικότητας και όχι μιας ηθικολογικής θέσης υπέρ ή εναντίον της οποιασδήποτε επιλογής σεξουαλικής συμπεριφοράς. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση με βάση το ΠΣΑΥ, δεν έχει στόχο να διδάξει το «σωστό» και το «λάθος» σε σχέση με τον οικογενειακό προγραμματισμό και τη σεξουαλική ζωή³², στο πλαίσιο πάντοτε του διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού νομικού πλαισίου και στη βάση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οι δείκτες επιτυχίας ακολουθούν την προσέγγιση της προαγωγής υγείας και στοχεύουν στην παροχή ευκαιριών στους μαθητές και μαθήτριες ώστε να εξετάσουν κριτικά τους διάφορους κοινωνικούς παράγοντες που καθορίζουν θέματα σεξουαλικότητας και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία μπορεί να επηρεάσει τις στάσεις, επιλογές και συμπεριφορές ενός ατόμου σε σχέση με θέματα σεξουαλικότητας.

Σημειώνεται ότι θέματα που άπτονται της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης όπως εμφανίζονται και στα Προγράμματα Σπουδών γνωστικών αντικειμένων, όπως Βιολογία και Φυσικές Επιστήμες, ενισχύουν την εφαρμογή της ολιστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

β) Αντιρατσιστική πολιτική του ΥΠΠ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»³³: Στον Κώδικα & Οδηγό, ο ορισμός της διαφορετικότητας εμπερικλείει και πτυχές της ταυτότητας των ατόμων που σχετίζονται με τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό, ενώ γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην ομοφοβία και τρανσφοβία ως φόβος, αποστροφή, εχθρότητα ή διακρίσεις σε βάρος ομοφυλόφιλων ατόμων ή ατόμων που εκφράζουν άλλη ταυτότητα φύλου από αυτήν που δηλώνει η βιολογική τους ταυτότητα, αντίστοιχα. Σύμφωνα με την αντιρατσιστική πολιτική του ΥΠΠ, περιστατικά βίας που γίνονται στη βάση της διαφορετικότητας ενός ατόμου σε σχέση με το φύλο, την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό ορίζονται ως ρατσιστικά και αντιμετωπίζονται με τις ανάλογες κυρώσεις. Η αντιρατσιστική πολιτική στηρίζει την ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση καθώς στόχοι της

³²Ioannou, Kouta, Andreou, (2015), "Cyprus Health Education Curriculum: from 'victim blaming to empowerment'", *Health Education*, Vol. 115 Iss 3/4.

³³http://www.moec.gov.cy/agogi_ygeias/kodikas_kata_ratsismou.html

αποτελούν η στήριξη των παιδιών που γίνονται δέκτες ρατσιστικής βίας οποιασδήποτε μορφής και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως ορίζονται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

γ) Πολιτική ΥΠΠ σε σχέση με τη διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης στα σχολεία – Εγκύκλιος dde4412, dme7484, dte2876 (Αρ.Φακ. 11.2.11.1): «Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση Παιδιών και Παιδική Πορνογραφία»: Με την εν λόγω εγκύκλιο το ΥΠΠ ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς σε όλες τις βαθμίδες για την ψήφιση της νομοθεσίας του περί «Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας του 2014»³⁴. Ο σχετικός νόμος, ο οποίος επικυρώνει την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93/ΕΕ, έχει ως σκοπό τη λήψη μέτρων για την πρόληψη, καταστολή και καταπολέμηση των αδικημάτων της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών (άτομο κάτω των 18 ετών), της παιδικής πορνογραφίας και της άγρας παιδιών για σεξουαλικούς σκοπούς, την προστασία και στήριξη των θυμάτων, τη δημιουργία μηχανισμών ελέγχου και εποπτείας θυμάτων και θυτών και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για την εφαρμογή των πιο πάνω μέτρων. Σε περίπτωση που περιέλθουν στην αντίληψή σας υποψίες για σεξουαλική κακοποίηση ή εκμετάλλευση μαθητή/τριας, τότε, σύμφωνα με τη νομοθεσία αποστέλλεται γραπτώς καταγγελία στον πλησιέστερο Αστυνομικό Σταθμό της περιοχής και παράλληλα ειδοποιούνται οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, αποστέλλοντας κοινοποίηση της καταγγελίας στο αρμόδιο τοπικό Γραφείο Ευημερίας. Παράλληλα, έχει συσταθεί η **Συντονιστική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης Σεξουαλικής Κακοποίησης και Εκμετάλλευσης Παιδιών**, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι, διευθύνσεις και υπηρεσίες του ΥΠΠ και η οποία έχει στόχο να καταγράψει λεπτομερή πολιτική που θα ακολουθείται από τα σχολεία σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης ή εκμετάλλευσης παιδιών.

δ) Πολιτική κατά της βίας, της παραβατικότητας και του εκφοβισμού: Από το 2011, σε κάθε σχολική μονάδα δημιουργείται Επιτροπή και καταρτίζεται Σχέδιο Δράσης βάσει των οδηγιών της εγκυκλίου «Δημιουργία Επιτροπής και Καταρτισμός Σχεδίου Δράσης για την Αγωγή Υγείας και Πρόληψη της Παραβατικότητας σε όλες τις σχολικές μονάδες» (dde2922, ημερ. 8/7/11), συμβάλλοντας έτσι στην πρόληψη όλων των μορφών παραβατικότητας. Στην αντιμετώπιση του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης συμβάλλει και το Δίκτυο ενάντια στη Βία από το Παρατηρητήριο για τη Βία στο Σχολείο του ΥΠΠ, σε συνεργασία με άλλους κυβερνητικούς φορείς και ΜΚΟ. Επιπλέον, η ανίχνευση περιστατικών που πιθανόν να αφορούν και σεξουαλική παρενόχληση υποβοηθείται και από την πολιτική του ΥΠΠ για την «Πρόληψη, αντιμετώπιση και διαχείριση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού» (dde4477, ημερ. 10/2/15).

³⁴ http://www.cylaw.org/nomoi/arith/2014_1_91.pdf